

Position Paper Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen

Judith Bokhove – Wethouder Mobiliteit, Jeugd en Taal gemeente Rotterdam

Het is goed om te merken dat het thema *interbestuurlijke verhoudingen* op de agenda staat. Dat is te lang niet het geval geweest, terwijl er al heel lang aanleiding is om het er eens over te hebben. **Het is namelijk beroerd gesteld met de interbestuurlijke en financiële verhoudingen.** Ik geef in deze gespreksnotitie vanuit mijn persoonlijke en professionele perspectief een aantal voorbeelden en plaats die in historisch perspectief. Ik eindig met een aantal concrete verbeteringen die nu door de Tweede Kamer in gang kunnen worden gezet.

Jeugd en Mobiliteit

Mijn portefeuille als wethouder heeft me op heel verschillende manieren in contact met het Rijk en andere overheden gebracht. Na 4 jaar wethouderschap moet ik met spijt constateren dat het Rijk eigenlijk altijd een vertragende of complicerende factor is.

Jeugd

De gang van zaken rondom Jeugdzorg laat op alle onderdelen zien hoe slecht de interbestuurlijke verhoudingen er aan toe zijn. Toen er een tekort werd geconstateerd, moest op aandringen van het Rijk eerst onderzoek, toen nader onderzoek en vervolgens een volgend kabinet er over besluiten. Het uniek instrument van arbitrage werd op aandringen van gemeenten ingezet. Het is voor mij nog steeds onbegrijpelijk dat het regeerakkoord hier eenzijdig op heeft ingebroken. Zonder overleg, zonder inhoudelijke onderbouwing. Voor de Jeugdzorg is dat het ergst natuurlijk: de ingezette koers om het stelsel zorgvuldig te hervormen – wat zou kunnen op basis van de uitspraak van de Commissie van Wijzen – wordt nu weer overhoop gegooid met een harde financiële ingreep.

Mobiliteit

Het MIRT of regionale bereikbaarheid in het algemeen komen meestal niet het eerst in het vizier als het om interbestuurlijke verhoudingen gaat, maar ik wil er hier toch iets over zeggen. Het is mijn ervaring dat gemeenten, provincies en andere partijen elkaar op regionale schaal goed weten te vinden. Door de financieringsstructuur die we in Nederland hebben gekozen zijn we daarna wel afhankelijk van het Rijk voor de financiën. Dat gaat moeizaam. Het Rijk houdt de kaarten vaak lang op de borst en het is helaas ook niet ongebruikelijk dat ook als besluitvorming is afgerond – ik heb de oeververbinding in Rotterdam in gedachten – het daarna toch nog stukt en schuurt. Ook de manier waarop met b.v. het investeringsfonds is omgegaan zorgt voor vraagtekens. Waarom worden er heel strenge en hoge cofinancieringseisen gesteld bijvoorbeeld? Het Rijk moet toch weten hoe de financiële situatie bij gemeenten is?

Het overheersende gevoel is 'een stap vooruit, twee stappen terug'. Wel een hoop beweging, maar geen vooruitgang. Interbestuurlijke verhoudingen zijn zo synoniem geworden voor gedoe en gezeur.

Vroeger

Wat het vroeger dan beter? Dat durf ik niet te zeggen. Ik kan wel een paar punten aanwijzen waar het ineens veel slechter is gegaan. We kampen nu nog met de naweeën van slechte afspraken die tijdens de decentralisaties zijn gemaakt. Inmiddels is iedereen het er volgens mij over eens dat een stelselwijziging koppelen aan een bezuinigingsopgave geen goed idee is, maar de gevolgen van exact deze keuze liggen nu bij gemeenten: Jeugdzorg als meest in het oog springend voorbeeld, maar dit kan zich door de vergrijzing ook gaan voordoen bij de Wmo. En ook de uitvoering van de Participatiewet moet nu noodgedwongen met veel te weinig middelen.

Sexy

Het is geen 'sexy' onderwerp, hoor ik wel eens zeggen. Toegegeven, ik begin zelf op verjaardagen ook niet snel over *interbestuurlijke en financiële verhoudingen*. Maar dat hoeft ook niet, zolang het hier in de Kamer en in het kabinet maar gebeurt. Dat is echter niet of nauwelijks het geval. De laatste regeerakkoorden laten een trieste reeks zien van grote ingrepen voor gemeenten, zonder dat ze daarin gekend zijn. Uit vorige kabinetten kennen we nog de opschalingskorting en het abonnementstarief. Dit regeerakkoord heeft het ook bont gemaakt: korting op Jeugdzorg, geld uit het gemeentefonds halen voor nieuwe taken, de 'aanwijzing' vaker willen gebruiken. Het lijkt erop dat niemand een beeld heeft of zich bekommert om gemeenten. En waar ik gemeenten zeg bedoel ik natuurlijk: onze inwoners.

Het systeem is te lang niet onderhouden en daarom is het nu rot. De manier waarop over gemeenten (dus niet: mét) wordt besloten is niet goed en leidt tot frustratie en vertraging. Wat ik heel erg vind is dat gemeenten vervolgens wordt verweten dat het 'alleen maar over geld gaat'. De oorzaak daarvoor ligt aan de manier waarop het Rijk met de afspraken omgaat. Wij staan elke dag klaar om de mensen die het nodig hebben te helpen. Nu ook weer, als duizenden Oekraïners een dak boven hun hoofd nodig hebben. Gemeenten regelen het, maar dat lijkt vaak tegen ons gebruikt te worden.

Wat te doen?

Vorig jaar was ik optimistischer. De minister van BZK had op aandringen van de Kamer een notitie opgesteld samen met de medeoverheden. Daarin stonden precies de goede dingen. Maar in de formatie – waar het document voor bedoeld was – is er niets mee gedaan. De komende vier jaar is er dringend herstel nodig van interbestuurlijke en financiële verhoudingen. Dat betekent in mijn ogen zowel reparatie van onderdelen uit het regeerakkoord als structurele aanpassingen. Het kabinet moet afspraken of gewekte verwachtingen gewoon nakomen (Jeugdzorg!) en de opschalingskorting moet structureel worden opgelost. Verder kan de Tweede Kamer het volgende doen:

- Bevraag de (nieuwe) minister van BZK wat er met de gezamenlijke notitie is gebeurd
- Zie toe op een royale uitvoering van de motie Van Dijk-Grinwis over de positie van de minister van BZK
- Neem het initiatief om een meer permanente vorm van arbitrage of toetsing voor financiële vraagstukken in het leven te roepen.
- Stel een gezamenlijke investeringsagenda voor de lange termijn op – zowel voor infrastructuur als voor b.v. onderwijshuisvesting.

Tot slot

Het vertrouwen is te paard gevlucht en we zullen wandelend weer tot elkaar moeten komen. Dat gaat even duren en ik wil de Kamer vragen om mededogen met alle nieuwe gemeentebestuurders straks. Ze zullen gaan klagen, omdat er financiële onzekerheid is. En ze zullen af en toe met oplossingen komen die misschien niet helemaal zijn zoals u het had bedacht. Maar geef ze die ruimte en werk ondertussen aan betere verhoudingen – vooral door het kabinet bij de les en aan de afspraken te houden.

NB: een verruiming van het lokale belastinggebied klinkt aardig, maar kan natuurlijk alleen worden ingevoerd als alle bestaande financiële kwesties zijn opgelost. Ik zou het onredelijk vinden om de lasten voor burgers te verhogen omdat we van het Rijk te weinig geld krijgen om wettelijke taken uit te voeren.